

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการรับรู้ความเป็นพลเมืองดีอาเซียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดนาเอียง จังหวัดลำปาง ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้
 - 1.1 ความหมายและทฤษฎีการรับรู้
 - 1.2 ธรรมชาติของการรับรู้
 - 1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้
 - 1.4 วิธีศึกษาการรับรู้
 - 1.5 ผลของการรับรู้
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับพลเมืองและพลเมืองดี
 - 2.1 ความหมายของพลเมือง
 - 2.2 การเรียนรู้หน้าที่พลเมือง
 - 2.3 ความหมายของพลเมืองดี
 - 2.4 การศึกษาความเป็นพลเมืองดี
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนและพลเมืองดีอาเซียน
 - 3.1 ความเป็นมาของอาเซียน
 - 3.2 เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่สำคัญของอาเซียน
 - 3.3 จากสมาคมอาเซียนสู่การเป็นประชาคมอาเซียน
 - 3.4 คุณลักษณะเด็กไทยในอาเซียน
4. บริบทโรงเรียนวัดนาเอียง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ความหมายของการรับรู้

กมลวัฒน์ ยะสารวรรณ (2547) การรับรู้ หมายถึง ขบวนการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่มากกระทบประสาทสัมผัสของเราและแปลความหมายอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคล

วิภาพร มาพบสุข (2540, หน้า 232) ได้ให้ความหมายของ การรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลแปลหรือตีความหมายของการรู้สึกสัมผัสที่ได้รับจากตาเห็นภาพ จมูกได้กลิ่น หูได้ยินเสียง ผิวหนังรับสัมผัส ออกมาเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่มีความหมายหรือรู้จักเข้าใจได้การที่มนุษย์สามารถจะแปลความหมายจากการรู้สึกสัมผัส และมีปฏิกิริยา

การรับรู้ (Perception) คือขบวนการประมวลและตีความข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา โดยผ่านอวัยวะรับความรู้สึก สิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดจะมีความรู้สึกตอบโต้ต่อสิ่งที่มากระตุ้น เช่น ตัวพารามีเซียมจะว่ายน้ำออกจากบริเวณที่มีฤทธิ์เป็นด่างอ่อน ทารกจะร้องเมื่อถูกเข็มแทง หรือ การแสดงออกและตัวกระตุ้นอาจซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น คนบางคนเปลี่ยนบุคลิกจากที่เคยเป็นคนเย่อหยิ่งจองหองมาเป็นคนที่มีลักษณะเป็นมิตร ยิ้มง่าย เพราะต้องการสมัครผู้แทนเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง นักจิตวิทยาพยายามศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ และเรียกสาเหตุของพฤติกรรมว่าเป็นตัวกระตุ้นหรือ S (Stimulus) พฤติกรรมที่แสดงออกว่า การตอบสนองหรือ R (Response) หน้าที่ของนักจิตวิทยาจึงพยายามศึกษาหาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวกระตุ้นและการตอบสนอง ในวิชาจิตวิทยาการทดลองการศึกษาหาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวกระตุ้นการตอบสนอง จะต้องเป็นไปอย่างแน่ชัดและถูกต้องนักจิตวิทยา การทดลองจะเรียกตัวกระตุ้นเสียใหม่ว่าตัวแปรอิสระหรือ IV (Independent Variable) และเรียกการตอบสนองว่าตัวแปรตามหรือ DV (Dependent Variable) ในวิชาการรับรู้ก็เช่นเดียวกัน เราจะเกิดการรับรู้ขึ้นได้จะต้องมีพลังงานมากระตุ้นอวัยวะรับความรู้สึก นักจิตวิทยาการรับรู้ จะเรียกตัวกระตุ้นว่าเป็นพลังงานที่ส่งเข้า (Input) การสนองตอบว่าผลที่ออกมา (Output) (รัจวี นพเกตุ, 2540, หน้า 1)

การรับรู้ หมายถึงการที่บุคคลสำนึก (aware) และมีปฏิกิริยาตอบสนอง (reaction) ต่อสิ่งเร้า โดยปกติเรารับรู้โดยผ่านระบบสัมผัสซึ่งได้แก่ระบบรับสัมผัสใน ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง และกล้ามเนื้อ ข่าวสารที่ระบบรับสัมผัสซึ่งได้แก่ระบบรับสัมผัสใน ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง และกล้ามเนื้อ ข่าวสารที่ระบบสัมผัสรับจากสิ่งแวดล้อมจะถูกส่งต่อไปยังสมอง เพื่อให้เกิดความรู้สึก เป็นการได้เห็น การได้กลิ่น การได้รส ความรู้สึกหนาว เจ็บปวด ฯลฯ พฤติกรรมความรู้สึก (sensation) เป็นการตอบสนองขั้นแรกสุดของเราต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม สมองจะตีความสิ่งที่รู้สึกต่อไปอีกขั้นหนึ่งเป็นการรับรู้ (perception) ว่าสิ่งที่เห็น ได้ยิน หรือรู้สึกนั้นคืออะไร

ขบวนการรับรู้จึงเป็นการตีความข่าวสารที่สมองได้รับ การตีความดังกล่าวข้างต้นนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์สัมผัส ธรรมชาติของสิ่งเร้า ซึ่งทำให้แต่ละคนรับรู้แตกต่างกันออกไปแม้ว่าจะมีสิ่งเร้าเดียวกัน และจะมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าเดียวกันแตกต่างกันออกไปเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปด้วย (โรเบิร์ต อี. ซิลเวอร์แมน, 2545, หน้า 143)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 151) กล่าวว่า ถ้าเรามองไปรอบ ๆ ตัวไม่ว่าจะอยู่แห่งใด ท่านก็สามารถแลเห็นสิ่งต่าง ๆ รับฟังสรรพสำเนียง ได้กลิ่นและสัมผัสได้ ซึ่งเกิดจากความรู้สึกจากการสัมผัส โดยอาศัยอวัยวะสัมผัส แต่ผู้รับนั้นจะต้องมีความสามารถในการแปลความหมายของความรู้สึกจากการสัมผัสนั้นด้วย จึงจะเกิดการรับรู้ขึ้น

การรับรู้ คือการสัมผัสที่มีความหมาย การรับรู้เป็นกระบวนการหรือการตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย คนเราจะต้องใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน ฮิลการ์ด (Hilgard : 1971) ส่วนเพจ (Page : 1977) อธิบายว่าการรับรู้หมายถึงกระบวนการจากการสัมผัส เป็นการจัดสภาพแวดล้อมให้มีความหมายโดยกระบวนการรับรู้

ดังนั้น การรับรู้จึงควรจะเป็นกระบวนการที่เกิดแทรกระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง

ดังนี้

สิ่งเร้า → การรับรู้ → การตอบสนอง

ภาพ 1 แสดงกระบวนการรับรู้

ทฤษฎีการรับรู้

วิภาพร มาพบสุข (2540, หน้า 252) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) ไว้ว่า การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้น ๆ ดังนั้น การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ ประกอบด้วยประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือ ความรู้เดิมความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการสามด้านคือการรับสัมผัสการแปลความหมายและอารมณ์

ทฤษฎีของกระบวนการรับรู้ได้พิจารณากระบวนการรับรู้สภาพแวดล้อมในลักษณะกระบวนการทางข่าวสาร กล่าวคือ พิจารณาว่าสภาพแวดล้อมที่มนุษย์รับรู้ นั้นเป็นแหล่งข่าวสาร มนุษย์จะเลือกรับข่าวสารผ่านกระบวนการตรวจสอบ และตีความจากประสบการณ์ในอดีต ทั้งนี้ กระบวนการรับรู้ดังกล่าวประกอบด้วย การรับสัมผัส (Sensation) การรับรู้ (Perception) และการรู้ (Cognition) โดยกระบวนการทั้งหมดมีความต่อเนื่องกันจนไม่สามารถแยกจากกันได้ชัดเจน (วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, 2541)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 152) กล่าวว่า การรับรู้เกิดขึ้นจากส่วนประกอบดังนี้

1. อาการสัมผัส หมายถึง สิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามากระทบกับอวัยวะสัมผัสเพื่อให้คนเรารับรู้ภาวะแวดล้อมรอบตัว ปกติคนเราเมื่อได้รับสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว มักจัดจำแนกอาการสัมผัสนั้น ๆ ตามประสบการณ์ที่ตนมีอยู่เกือบทุกครั้ง และคนเราก็มักเคยชินกับสิ่งที่สัมผัสมากกว่าที่จะรู้สึกในอาการสัมผัส

การแปลความหมายจากอาการสัมผัส ซึ่งต้องอาศัย

ก. เซวาร์ปัญญา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นสิ่งเกื้อหนุนรับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ ของบุคคลได้เป็นอย่างดี เพราะช่วยให้บุคคลเข้าใจสิ่งต่าง ๆ สถานการณ์ต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขาสัมผัสหรือพบเห็นมาได้รวดเร็ว ผู้มีเซวาร์ปัญญาสูงย่อมได้เปรียบในด้านการรับรู้ได้เร็วและดีกว่าผู้มีเซวาร์ปัญญาต่ำ

ข. การสังเกตพิจารณา จะช่วยให้คนเรารับรู้ได้อย่างแม่นยำขึ้น บางครั้งอาจต้องอาศัยเวลา แต่บางครั้งก็อาศัยความชำนาญ

ค. ความสนใจและความตั้งใจ ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ในการแปลความหมายของอาการสัมผัส ทำให้มีสมาธิ ทำให้ละเอียดถี่ถ้วน ทำให้การแปลความหมายถูกต้อง

ง. คุณภาพของจิตใจในขณะนั้น เมื่อเหนื่อยขึ้นมักไม่สนใจที่จะกระทบต่อสติปัญญา ทำให้เกิดความเหนื่อย เมื่อจิตใจแจ่มใสก็ทำให้การช่วยแปลอาการสัมผัสดีขึ้น

2. การแปลความหมายจากอาการสัมผัส การแปลความหมายนี้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนในการดำรงชีวิตก็จะสามารถรู้ได้จากอาการสัมผัส โดยดูจากกิริยาท่าทาง ลักษณะคำพูดนั้นได้

ธรรมชาติของการรับรู้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 159-160) กล่าวว่า เนื่องจากคนเราต้องพบกับสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ อย่างในขณะเดียวกันการรับรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นั้น มิได้รับรู้ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง และในขณะเดียวกันก็จะมีการจัดหมวดหมู่ของกลุ่มสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่รับรู้ นั้น เป็นกลุ่มก้อน เป็นส่วนรวม เพื่อให้ง่ายต่อการแปลความหมายออกมา ซึ่งเป็นธรรมชาติของการรับรู้ของมนุษย์

ธรรมชาติของการรับรู้โดยทั่วไป มีลักษณะดังนี้

1. เลือกสิ่งที่จะรับรู้ มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งเร้าที่มีลักษณะ ดังนี้

1.1 สิ่งที่น่าสนใจหรือที่ต้องการในขณะนั้น โดยปกติเมื่อบุคคลกำลังสนใจในเรื่องใดก็จะเลือกรับรู้เฉพาะสิ่งนั้น

1.2 สิ่งแปลกและเด่นสะดุดตา ซึ่งจะดึงดูดความสนใจให้อยากรู้ อยากเห็น

2. จัดหมวดหมู่ของสิ่งเร้าที่จะรับรู้ เมื่อคนเราพบกันสิ่งเร้าหลาย ๆ อย่างในขณะเดียวกัน เราก็มีแนวโน้มที่จะจัดสิ่งเร้าเหล่านั้นออกเป็นกลุ่มก้อนและเป็นหมวดหมู่โดยแบ่งออกได้ดังนี้

2.1 ความใกล้ชิด (Proximity) มนุษย์เรามีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งที่ใกล้ชิดกันให้เป็นภาพเดียวกัน

2.2 ความคล้ายคลึงหรือเหมือนกัน (Similarity) เราจะรับรู้ว่าสิ่งเร้าที่เหมือนกันหรือคล้ายกันว่าเป็นพวกเดียวกัน

2.3 ความต่อเนื่อง (Continuity) สิ่งเร้าที่มีทิศทางในแนวเดียวกันเราจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

2.4 ความสมบูรณ์แบบ (Closure) สิ่งเร้าที่ขาดหายไปบางส่วนมักจะรับรู้รูปร่างที่สมบูรณ์ได้

3. ภาพและพื้น (Figure and Ground) การรับรู้ภาพทำนองนี้ เราจะมองเห็นส่วนที่เด่นชัดหรือส่วนที่อยู่ในความใส่ใจของภาพ และมองส่วนที่อยู่เบื้องหลังไกลออกไป หรือส่วนที่เราให้ความสนใจน้อยเป็นพื้น

4. ความคลาดเคลื่อนของการรับรู้ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น

4.1 ความคงที่ของการรับรู้ การรับรู้วัตถุหรือสิ่งของบางอย่างที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน จะทำให้การรับรู้ของคนเราต่างไปจากภาพที่เห็นในขณะนั้น เช่น วัตถุขนาดเท่ากันวางเรียงกันเป็นแถว ตาเราจะมองเห็นภาพที่อยู่ไกลเล็กกว่าภาพที่อยู่ใกล้ แต่เราก็ยังรับรู้เท่ากัน

4.2 ภาพลวงตา (Illusion) เป็นการรับรู้ที่ผิดพลาดจากความเป็นจริง เนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งเร้าที่แวดล้อมอยู่ภายนอกนั้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้

พีชราวัล พันธศิลาโรจน์ (2551) ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวผู้รับรู้ แบ่งได้ 2 ด้าน คือ

1.1 ด้านกายภาพ หมายถึง อวัยวะสัมผัส ถ้าอวัยวะสัมผัสสมบูรณ์ก็จะรับรู้ได้ดี ถ้าหย่อนสมรรถภาพ เช่น หูตึง ตาสั้น ก็จะรับรู้ได้ไม่ดี

1.2 ด้านสติปัญญา คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ มีหลายประการ เช่น ความจำ อารมณ์ สติปัญญา ความพร้อม การสังเกตพิจารณา เป็นต้น

2. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่

2.1 ความรู้เดิม หมายถึง กระบวนการรับรู้เมื่อสัมผัสแล้ว ต้องแปลเป็นสัญลักษณ์ โดยอาศัยความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราจะรับรู้ ฉะนั้น หากไม่มีความรู้เดิมมาก่อนก็จะทำให้การรับรู้ผิดไปจากความเป็นจริง

2.2 ลักษณะของสิ่งเร้า หมายถึง คุณสมบัติซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่使人สนใจที่จะรับรู้ หรือทำให้การรับรู้เกิดการคลาดเคลื่อน เช่น ความคล้ายคลึง ความต่อเนื่องของสิ่งเร้า และสภาพพื้นฐานของการรับรู้ เป็นต้น

บัณฑิต เฝ้าวัฒนา (2548) สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ แบ่งออกได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางกายของผู้รับรู้ ได้แก่ ระบบประสาทสัมผัส เช่น หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง เป็นต้น
2. ปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพของผู้รับรู้ ได้แก่ ทักษะ อารมณ์ ค่านิยม ความต้องการ ความสนใจ ความพอใจ ความรู้ และประสบการณ์ เป็นต้น
3. ปัจจัยทางด้านสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ ลักษณะของสิ่งเร้า ความแตกต่างของสิ่งเร้า เช่น สิ่งเร้าที่มีความเข้มกว่า สิ่งเร้าที่มีความชัดเจน สิ่งเร้าที่มีการกระทำซ้ำบ่อย ๆ เป็นต้น

กันยา สุวรรณแสง (อ้างใน ปนัลดดา บุญฤฎีกา 2551, หน้า 8-9) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการรับรู้ไว้ว่าสิ่งเร้าอย่างเดียวกันอาจจะทำให้คนสองคนสามารถรับรู้ต่างกันได้ การที่มนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง และจะรับรู้ได้ดีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เช่น ประสบการณ์ วัฒนธรรม การศึกษา ดังนั้นการที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าใจอย่างใดอย่างหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่งนั้นจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มี 2 ประเภท คือ อิทธิพลที่มาจากภายนอก ได้แก่ ความเข้มและขนาดของสิ่งเร้า (Intensively and Size) การกระทำซ้ำ ๆ (Repetition) สิ่งตรงกันข้าม (Contrast) การเคลื่อนไหว (Movement) และอิทธิพลที่มาจากภายใน ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) การคาดหวัง (Expectancy) ความสนใจ อารมณ์ ความคิดและจินตนาการ ความรู้สึกต่างๆ ที่บุคคลได้รับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรกลักษณะของผู้รับรู้กับประการที่สองลักษณะของสิ่งเร้า ดังนี้

ปัจจัยการรับรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ลักษณะของผู้รับรู้

ลักษณะของผู้รับรู้ พิจารณาจากการที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งใดก่อนหรือหลัง มากหรือน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับรู้ด้วยเป็นสำคัญประการหนึ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้รับรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพกับด้านจิตวิทยา

1.1 ด้านกายภาพ หมายถึง อวัยวะสัมผัส เช่น หู ตา จมูก และอวัยวะสัมผัสอื่น ๆ ปกติหรือไม่ มีความรู้สึกสัมผัสสมบูรณ์เพียงใด ความสมบูรณ์ของอวัยวะรับสัมผัส จะทำให้รับรู้ได้ดี การรับรู้บางอย่างเกิดจากอวัยวะรับสัมผัส 2 ชนิดทำงานร่วมกัน เช่น ลิ้นและจมูกช่วยกันรับรู้รส การรับรู้จะมีคุณภาพดีขึ้นถ้าเราได้รับสัมผัสหลายทาง เช่น เห็นภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน ทำให้เราแปลความหมายของสิ่งเร้าได้ถูกต้อง

1.2 ด้านจิตวิทยา ปัจจัยทางจิตวิทยาของคนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้นั้นมีหลายประการ เช่น ความจำ อารมณ์ ความพร้อม สติปัญญา การสังเกตพิจารณา ความสนใจ ความตั้งใจ ทักษะ ค่านิยม วัฒนธรรม ประสบการณ์เดิม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากการเรียนรู้เดิมและและประสบการณ์เดิม

2. ลักษณะของสิ่งเร้า

ลักษณะของสิ่งเร้าที่พิจารณาจาก การที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งใด ก่อนหรือหลัง มากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าสิ่งเร้าดึงดูดความสนใจ ความตั้งใจมากน้อยเพียงใด หรือไม่ ลักษณะของสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มีดังนี้

2.1 สิ่งเร้าภายนอกที่ดึงดูดความสนใจและความตั้งใจ ได้แก่คุณสมบัติและคุณลักษณะของสิ่งเร้าที่จะทำให้เกิดการรับรู้ตนเอง ซึ่งถ้าสิ่งเร้ามีคุณสมบัติและลักษณะที่สนองธรรมชาติในการรับรู้ของคนเรา ก็จะทำให้มีความตั้งใจในการรับรู้ดีขึ้น

2.2 การจัดลักษณะหมวดหมู่ของวัตถุที่เป็นสิ่งเร้า

วิธีศึกษาการรับรู้

รังนี นพเกตุ (2540) ได้สรุปวิธีการศึกษาการรับรู้ไว้ดังนี้ การรับรู้ของมนุษย์มีคิดตัวมาตั้งแต่เกิดหรือว่ามีพัฒนาการเช่นเดียวกับพัฒนาการเรื่องอื่น ๆ เพื่อที่จะตอบปัญหานี้เราจำเป็นต้องศึกษา วิธีการศึกษาแบ่งออก เป็น 4 วิธีคือ

1. การศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) คือ การเฝ้าสังเกต และติดตามการรับรู้ของคนตามวัยต่าง ๆ ติดต่อกันไปตลอดระยะเวลาพัฒนาการในคน ๆ เดียวกัน วิธีนี้มีข้อดี คือเนื่องจากเราสังเกตติดตามในคน ๆ เดียวกัน การรับรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือแตกต่างออกไปจากที่เคยสังเกตจึงไม่ใช่เกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่วิธีนี้ก็ยังมีข้อเสีย คือ เสียเวลาเพราะจะต้องศึกษาต่อเนื่องกันไปเป็นระยะเวลานานในบางครั้งขาดความร่วมมือจากผู้ถูกสังเกต ไม่สามารถติดต่อกับผู้ถูกสังเกตได้อีก

2. การศึกษาภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) คือการศึกษามาเปรียบเทียบการรับรู้ของวัยต่าง ๆ เพื่อดูว่าการรับรู้จะเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางกายหรือไม่ ข้อดีของวิธีนี้คือไม่เสียเวลา ได้รับความร่วมมือจากผู้ถูกสังเกตมากกว่า เพราะศึกษาเพียงครั้งเดียวก็เสร็จ แต่ก็มีข้อเสียเนื่องจากการสังเกตแต่ละช่วงอายุไม่ใช่คน ๆ เดียวกัน ความแตกต่างที่ได้ อาจเกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคลก็ได้

3. การศึกษาด้วยวิธีการทดลอง (Experimental Study) คือการศึกษาโดยใช้หลักการของการทดลองเป็นต้นว่า ใช้หลักทางจิตวิทยาศึกษาในห้องทดลองหรือเปรียบเทียบ คนปกติธรรมดา กับคนที่เจริญเติบโตในสภาพที่ได้รับการกระตุ้นมากกว่าปกติธรรมดา เนื่องจากเราไม่สามารถสร้าง

สภาพการณ์ให้นอกเหนือจากปกติธรรมดาเพื่อใช้ศึกษาเปรียบเทียบได้ การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นไปได้ยากมาก นอกจากเกิดมีคน ไข้เป็นกรณีพิเศษ หรือศึกษาการรับรู้เป็นบางเรื่อง การทดลองบางส่วนจึงให้สัตว์ทดลอง

4. การศึกษาข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural study) คือการศึกษาเปรียบเทียบคนที่มีวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน เพื่อดูอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้ว่าจะมีผลการรับรู้อย่างไร

ผลของการรับรู้

โรเบิร์ต อี. ซิลเวอร์แมน (2545) ได้สรุปว่า การรับรู้มีบทบาทในการแสดงพฤติกรรม การรับรู้นี้อาจมีผลสืบเนื่องมาจากพันธุกรรมและประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ไม่อาจตัดสินได้ว่าการเรียนรู้หรือพันธุกรรมสำคัญกว่ากัน Gestalt psychologist เน้นในลัทธิ nativisism โดยแสดงความเห็นว่าคนเราเกิดมาพร้อมกับความสามารถทางการรับรู้บางอย่าง ในขณะที่ลัทธิ empiricism เน้นถึงอิทธิพลของประสบการณ์ก่อน ๆ แต่ในปัจจุบันนักจิตวิทยาศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งมีผลต่อการรับรู้

จึงพอสรุปได้ว่า การรับรู้หมายถึง ขบวนการแปลความหรือตีความหมายจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์ สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวตัว ผ่านประสาทสัมผัสที่ได้รับจากตา จมูก หู ผิวหนัง ออกมาเป็นปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมหนึ่งที่มีความหมายหรือรู้จักเข้าใจ โดยความสามารถในการรับรู้มาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น สิ่งเร้า สภาพแวดล้อม สถานการณ์ ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล

แนวคิดที่เกี่ยวกับพลเมืองและพลเมืองดี

ความหมายของพลเมือง

ชเนศวร์ เจริญเมือง (2548) ได้ให้ความหมายของคำว่าพลเมืองไว้ดังนี้

ประเด็นแรก คำว่า พลเมือง มิใช่คำที่อยู่อย่างโดด ๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่าชุมชนการเมือง ที่กรีกเรียกว่า Polis และคนปัจจุบันเรียกว่ารัฐ (State) พลเมืองเป็นสมาชิกของชุมชนการเมืองหรือรัฐ ซึ่งหมายความว่าที่ใดก็ตามที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกัน มีการใช้อำนาจจัดการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น นั่นก็คือชุมชนการเมือง หรือรัฐ และเนื่องจากในโลกนี้มีคนจำนวนน้อยมาก ที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่สูงส่งกับใคร การเป็นคนจึงเท่ากับเป็นเรื่องการเมือง (To be human is to bo political) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ คนเป็นสัตว์การเมือง (man is a political animal) ความเป็นพลเมืองก็คือการเข้าร่วมส่วนในชุมชนการเมือง (Citizenship is participation in the affairs of a polis) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ไม่มีพลเมืองก็ไม่มีชุมชนการเมืองหรือไม่มีรัฐ

ประเด็นที่สอง ว่าด้วยการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ในสมัยกรีกยุคที่ประชาธิปไตยรุ่งเรืองในนครเอเธนส์ พลเมืองมีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่ หรือความรับผิดชอบ (Obligation) มีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมกำหนดนโยบายและโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน ออกกฎหมายหรือข้อบังคับให้ทุก ๆ คนปฏิบัติตาม เลือกลงชื่อเข้าทำงานแทนในด้านนิติบัญญัติและบริหารและมีสิทธิที่จะออกความเห็นในเรื่องเหล่านั้น รวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่เคยตกลงกันไปแล้ว ส่วนภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ ได้แก่การเข้าประชุมเพื่อออกความเห็นในกิจการต่าง ๆ ของรัฐ การเสียดาย การเป็นทหารป้องกันประเทศ การเป็นสมาชิกของคณะลูกขุนเพื่อการตัดสินคดีความตลอดจนการส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน เป็นต้น

จะพบว่าการใช้สิทธิและการปฏิบัติภาระหน้าที่ต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนการเมือง ก็คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Participation in public affairs) นั่นคือ พลเมืองเป็นผู้ที่ใช้สิทธิและปฏิบัติภาระหน้าที่เหล่านั้นด้วย ไม่ใช่มีสิทธิ แต่ไม่ยอมใช้สิทธินั้น มีภาระหน้าที่ แต่ก็ไม่ยอมทำหน้าที่เหล่านั้น

อริสโตเติลเห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของพลเมือง และจะช่วยผลักดันให้ชุมชนการเมืองนั้นก้าวไปข้างหน้า ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพลเมืองให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป และเป็นกิจกรรมที่แยกมนุษย์ออกจากเตวดาและสัตว์ทั้งปวง เช่น เตวดาเสวยอาหารทิพย์ ไม่มีการแก่งแย่งแข่งขันใด ๆ ในเรื่องทรัพยากรต่าง ๆ ส่วนสัตว์มีชีวิตด้วยสัญชาตญาณ ไม่ต้องมีใครมาสอน เช่น นกบิน กบกระโดด ลูกเต่าออกจากไข่มุ่งตรงไปยังทะเล สัตว์บางชนิดกินพืช สัตว์บางชนิดกินเนื้อ แต่มนุษย์ช่วยตนเองไม่ได้ต้องมีการเรียนรู้ การฝึกฝนอบรม และมีความต้องการสารพัด ดั่งนิทานหลายเรื่องที่ว่า มนุษย์เติบโตกับลิงก็กลายเป็นลิง อยู่กับหมาป่าก็กลายเป็นหมาป่าไม่รู้ภาษาคน และเดินไม่ได้

เมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้การ ฝึกฝน และพัฒนาความสามารถไปยึดครองสิ่งต่าง ๆ รอบตัว กระทั่งต้องต่อสู้กันเพื่อขยายอำนาจไม่สิ้นสุด จึงต้องมีคุณธรรมค้ำจุน ชุมชนจึงต้องวางกฎเกณฑ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการเลือกผู้บริหารเพื่อพัฒนาองค์กรให้เข้มแข็งมากขึ้น และต้องมีระบบให้ความรู้และควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ

ตั้งแต่ยุคกรีกเป็นต้นมา นักปรัชญากรีกได้ชี้ให้เห็นว่าระบบสังคมมีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ ชุมชนใดฝึกฝึสงคราม ฝึกฝนอบรมคนของตนไปในทิศทางนั้น ผลก็ย่อมเป็นเช่นนั้น ชุมชนใดมุ่งค้าขายหรือดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ผลก็ย่อมเป็นอีกอย่าง ดังนั้น การนำของรัฐ และระบบการศึกษาของรัฐหรือชุมชน (Public education) ก็ยอมนำคนไปในทิศทางที่แน่นอน

ประเด็นที่สาม พลเมืองในทัศนะของเพลโต จะต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (having a keen desire to become a perfect citizen)

การเป็นพลเมืองที่เอาการเอางานมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นเรื่องของการปลูกฝังหรือที่เรียกว่าการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณธรรมอย่างน้อยข้อหนึ่งในใจ ได้แก่ ความอยากที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ ไม่ใช่เกิดมาแล้วเป็นคนแล้วใคร ๆ ก็เป็นพลเมืองได้เปล่าเลย

ประเด็นที่สี่ การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จำต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั้นหมายความว่าไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งหนึ่งตลอดชีวิต แต่จะต้องมีการผลัดเปลี่ยน เนื่องจากทุกคนเข้ามีส่วนร่วม ทุกคนตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้น ก็ต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การเรียนรู้หน้าที่พลเมือง

การเรียนรู้หน้าที่พลเมือง – ศิลธรรมโดยคำนึงถึงศาสตร์ทางสังคม

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง – ศิลธรรม จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงศาสตร์ทางสังคมศึกษา หรือความเป็นวิชาสังคมศึกษา ซึ่งแยกออกเป็นวิชาต่าง ๆ หลายวิชา เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง กฎหมาย ศาสนา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งมีพัฒนาการขึ้นตามสถานการณ์ สภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม จนเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ซึ่งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรมีจุดเน้นที่การขยายผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตจริงโดยผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องเข้าใจตรงกันว่าทุกศาสตร์วิชาที่เรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตสังคม ดังนั้น การสอนสังคมศึกษา โดยมุมมองของวิถีของคนไทย จึงไม่ใช่เป็นการเรียนเพื่อรู้ศาสตร์ หรือวิชาหนึ่ง เพียงเพื่อรู้เนื้อหาอย่างเดียวยกต่อไป ถ้าผู้สอนและผู้ใหญ่ในสังคมไทยทุกคนในสังคมไทยยอมรับได้ถึงแนวทางที่ควรปรับเปลี่ยนไป เพื่อสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยเอง และเพื่อให้ผู้เรียนในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถนำความรู้ทางสังคมไปใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างจริงจังตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษา ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และให้สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อวางแบบแผนการปฏิบัติในชีวิตจริงของผู้เรียนที่จะก้าวออกไปดำเนินชีวิตสังคมในอนาคตอันใกล้ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามเนื้อหาทางสังคมศึกษา และทุกวิชา ทุกเนื้อหา บนพื้นฐานพุทธปรัชญาของสังคมไทย ให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน พึงได้แนวคิดสำคัญ ว่า

“วิถีการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งปวงในโลก จะต้องประสบกับสถานการณ์หลายรูปแบบที่สิ่งมีชีวิต ต้องหาวิธีจัดการแก้ไข ให้ลุล่วงไปด้วยเจตคติที่ดี เนื่องจาก สรรพสิ่งทั้งหลายที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จึงต้อง ระลึกรตัวอยู่เสมอ เพื่อรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะผ่านเข้ามาในชีวิต เมื่อมนุษย์มี สติ รอบคอบ ในการดำเนินชีวิต กิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่พึงสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ก็ลงมือปฏิบัติไป เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม การดำเนินชีวิตในสังคมเดียวกัน รวมทั้งระหว่างสังคมต่าง ๆ ก็จะเต็มไปด้วยความสมัครสมานสามัคคี อยู่ด้วยกันอย่างสงบสันติ”

ด้วยเหตุนี้ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง – ศิลธรรม ผู้สอนพึงตระหนักด้วยกว่า เป็นการจัดกิจกรรม เพื่อแสดงจุดเน้นที่สนองตอบต่อกระแสการดำเนินชีวิตของสมาชิกสังคมที่สังคมมีความมุ่งหมายให้เกิดขึ้น ในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งอาจยืนยาวเป็นเวลาหลาย ๆ ปี เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม แต่เมื่อถึงอีกช่วงเวลาหนึ่ง สภาพความต้องการ ตลอดจนสภาพการณ์ของสังคมส่วนรวมอาจปรับเปลี่ยน จุดเน้นของสังคมตามความเหมาะสมไปอีก ผู้สอนจึงต้องใช้วิจารณญาณมากขึ้น ในการประยุกต์ใช้จุดเน้นที่สนองต่อสังคม

หากผู้ใดเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาแก่เด็ก มีความเข้าใจที่ชัดเจนถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพจริงทางสังคม การให้การศึกษาแก่เด็กและทุกคนที่เกี่ยวข้อง ก็จะปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เท่าที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาแต่ละระดับ ให้เป็นจุดเน้นสำคัญ ขึ้นมาได้อย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์จริงของสังคม โดยไม่ต้องปรับ โครงสร้างของหลักสูตรบ่อยครั้งนักในเมื่อทุกเนื้อหาที่เด็ก และบุคคลทุกฝ่ายจะเรียนรู้ด้วยกันได้อยู่บนพื้นฐานของการนำไปปรับใช้เพื่อการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาตามวิถีวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของสังคมไทยอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตามหน้าที่พลเมืองและศิลปธรรมเป็นค่านิยม หรือจริยธรรมทางสังคมที่ทุกชาติทุกวัฒนธรรมต้องกาให้เกิดขึ้นเป็นคุณลักษณะอันถาวรแก่สมาชิกของตน เพื่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ หรือบุคลิกภาพของสังคมนั้น ๆ หน้าที่พลเมือง – ศิลธรรม จึงเป็นจริยธรรม ที่ต้องเพาะบ่มด้วยการปฏิบัติจริง ทั้งจากชีวิตสังคมและในสถานศึกษา และถ้ามองในมุมของการจัดเข้าในวิชาเหมือนเช่นเคยจัดกันมาจริยธรรมอันเป็นที่ต้องการของสังคม ประการนี้สามารถอยู่ได้ในทุกวิชา ไม่ใช่จะต้องจัดให้อยู่ในเนื้อหาของสังคมศึกษาและใช้ภาษาที่เคยชินเรียกว่า วิชาหน้าที่พลเมือง เพราะโดยนัยของการอยู่ในทุกวิชา ประการหลังนี้ หน้าที่พลเมืองและศิลปธรรม จึงเป็นบุคลิกภาพเป็นวัฒนธรรมและวิถีทางปฏิบัติตนของคนในสังคมหนึ่ง ๆ ในแต่ละประเด็นของการดำเนินชีวิตมากกว่าเป็นเพียงวิชาดังที่เคยเป็นมา

การจัดกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่จะส่งเสริมให้เด็กสร้างเจตคติ สำนึกที่ดีต่อการแสดงออกซึ่งความเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพของสังคมระดับต่าง ๆ จึงไม่น่าอิงอยู่กับการเรียนเป็นวิชาที่ท่องจำถึงกฎเกณฑ์ของการเป็นพลเมืองดี แล้วจำไปตอบในข้อสอบไม่ว่าจะระดับชั้นใด สิ่งที่ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้พึงใช้เป็นแกนหลัก น่าจะได้แก่วิถีการดำเนินชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ อันจำเป็นต่อสังคมแล้ว ออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหน้าที่พลเมืองและศิลปธรรม โดยใช้ปัจจัยป้อนอันได้แก่

1. การปฏิบัติร่วมกันของบุคคลทุกฝ่ายของสังคม
2. สถานการณ์/เหตุการณ์/ประเด็นทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นความต้องการอันเหมาะสมของสังคม

3. บริบทตามหลักสูตรลายลักษณ์อักษร

4. บริบทอื่น ๆ ตามสภาพความแตกต่างแต่ละท้องถิ่น

ผสมผสานกันเป็นกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ จำแนกออกไปตามสาระด้านต่าง ๆ ทางสังคม เช่น การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ดนตรี สุนทรียศิลป์ การประกอบอาชีพ เทคโนโลยีสารสนเทศ ภาษา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ประกอบกับความเหมาะสมตามวัยและการรับรู้ของเด็กในแต่ละระดับชั้น ซึ่งจะช่วยให้ครูและบุคคลทั่วไป เห็นแนวทาง ตัวอย่างและนำไปออกแบบ ขยายขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการปฏิบัติตนตามหน้าที่พลเมือง และศีลธรรมได้กว้างขวางขึ้น ไม่จำกัดอยู่เพียงบริบทเท่าที่มีอยู่ในหลักสูตรลายลักษณ์อักษร ของการศึกษาในระบบเท่านั้น

ในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้/การปฏิบัติจริงที่เด็กรวมไปถึงผู้ใหญ่ด้วยจะได้นั้น แต่ละกิจกรรมก็สมควรที่จะกำหนด สาระสำคัญหรือแนวคิดสำคัญ เป็นกรอบชี้แนะและตรวจสอบว่า ผู้เรียนจะสามารถสร้างองค์รวมของความรู้ความเข้าใจ และประพจน์ ปฏิบัติตนบรรลุหรือใกล้เคียง กับแนวคิดสำคัญของกิจกรรมนั้น ๆ ได้เพียงใดแนวคิดสำคัญ ของแต่ละกิจกรรมก็มีลักษณะที่เดิน ไปในทางเดียวกัน และนำไปสู่แนวคิดสำคัญที่สุดในการปฏิบัติตนตามหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ซึ่งสามารถกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่า สังคมไทยในยุคต่อจากนี้ไป ต้องการให้สมาชิกของสังคม มีคุณภาพชีวิต คุณภาพทางบุคลิกภาพเช่นใด เช่น อาจกำหนดแนวคิดสำคัญอันเป็นองค์รวมของการพัฒนาบุคลิกภาพ ด้านต่าง ๆ ว่า “สมาชิกของสังคมไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ สำนึกดี เอื้ออารี ซึ่งกัน ก้าวทันสังคมโลก” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, 197 – 199)

ความหมายของพลเมืองดี

ความเป็นพลเมืองดีมีความหมายมากกว่าการรับรู้และการมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การทำงานของรัฐบาล ความหมายของพลเมืองดียังรวมถึงวิธีที่พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือชุมชนของตน สถานที่ทำงาน และในกลุ่มชุมชนที่มีความหลากหลาย ซึ่งเราเรียกว่าสังคมพลเมือง สังคมพลเมืองประกอบด้วยกลุ่มและองค์กรเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมถึง กลุ่มสตรี กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกลุ่มอนุรักษ์นิยม สมาคมผู้ปกครองและครู สมาคม เกษตรกร สมาพันธ์การค้า หอการค้า พระสงฆ์ กรรมการวัด ฯลฯ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า (3) วรทิพย์ มีมาก และ ชีวินทร์ ฉายาชวลิต (2547, หน้า 50-51) ได้กล่าวถึง คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. ความมีน้ำใจ ปัจจุบัน สังคมไทยมีลักษณะของ “บัวแตงน้ำ” เป็นอย่างมาก น้ำใจซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของความเป็นไทยได้เหือดหายไปจากสังคมไทยมากขึ้นทุกที ความมีน้ำใจสามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทอง เช่น การช่วยเหลือเด็ก ผู้สูงอายุและคนพิการข้ามถนน

การปฏิบัติตนเป็นสุภาพบุรุษด้วยการการลูกจากที่นั่ง เพื่อให้เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ ได้นั่งบนรถประจำทาง เป็นต้น

2. ความเคารพ เด็กและเยาวชนในปัจจุบัน มีความหยาบกระด้างมากขึ้น การพูดจาไพเราะ และการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ ได้ลดน้อยลงไปมาก สุภายิตไทย “การไปมาลาไหว้” และ “รู้จักที่ต่ำที่สูง” มักไม่มีการยึดถือปฏิบัติกัน ความเคารพสามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองก็คือ การ “ไหว้” การไหว้ เป็นสิ่งแสดงออกถึง ความเป็นไทยที่ทำให้ชาวต่างชาติรู้จักประเทศไทยเป็นอย่างดี

3. ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีสัมมาคารวะและการนอบน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่อันเป็นกิริยามารยาทไทยที่งดงามในอดีตได้ค่อยเลือนหายไปจากความทรงจำของคนไทยรุ่นใหม่ ความเคารพสามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองก็คือ การยืน การเดินและการนั่งที่สุภาพเรียบร้อยเวลาผ่านผู้ใหญ่

4. ความรู้จักกาลเทศะ ในการแสดงออกต่าง ๆ เช่น การพูด การเขียน การแต่งตัว ฯลฯ ผู้กระทำได้ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและสถานที่ด้วยว่า ควรจะกล่าวถึงเรื่องใด เวลาใดที่เหมาะสม และควรใช้ถ้อยคำอย่างไร ด้วยการกระทำดังกล่าว จะทำให้บังเกิดผลในทางที่ดี ความรู้จักกาลเทศะสามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองก็คือ การนึกถึงคำว่า “งาม” ในทุกการกระทำ เช่น การพูดที่ “งาม” การแต่งกายที่ “งาม” การเขียนที่ “งาม”

5. การเป็นผู้รับฟังที่ดี การไม่มีใครฟังใคร รวมทั้งการฟังที่ไม่จับถ้อยความก็อาจนำไปสู่ความไม่เข้าใจกันและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันได้ง่าย ดังสุภายิตที่ว่า “ฟังไม่ได้ศัพท์ จับไปกระเดียด” การเป็นผู้รับที่ดี พร้อมทั้งจะรับฟังในประเด็นต่าง ๆ แม้นุคคลอื่นจะตั้งคำถามขึ้นมาเมื่อ ใช้ถ้อยคำซ้ำซาก วกวน ล้วงเกิน หรือใช้ถ้อยคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ บุคคลนั้นก็ยังรับฟังได้โดยไม่หงุดหงิดหรือมีอารมณ์ การเป็นผู้รับฟังที่ดี สามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองก็คือ “การไม่ต่อล้อต่อเถียง” และการ “เงียบ”

6. การยอมรับผิดและการให้อภัย คนที่ไม่ทำผิดก็คือคนที่ไม่ทำอะไรเลย ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลหรือในการเข้าให้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหนึ่ง ๆ โอกาสที่บุคคลจะทำผิดโดยไม่ตั้งใจ จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้เสมอ เช่น การเดินชนคนในงานที่มีคนแน่น การยกมือไปโดนผู้อื่น การต่อว่าผู้อื่นโดยเข้าใจผิด การใช้อารมณ์เพราะความเครียดในการให้บริการ การปิดประตูเสียงดังเพราะโมโห ฯลฯ แต่เราทำความผิดแล้ว เราก็ควรขอโทษและสัญญาว่าจะไม่ทำสิ่งนั้นอีกต่อไป ขณะเดียวกันบุคคลอื่นก็ควรให้อภัยแก่คนที่ทำความผิด การปฏิบัติตามสุภายิตไทยที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” จะทำให้สังคมมีสติ การยอมรับผิดและการให้อภัย สามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองก็คือ การเอ่ยคำว่า “ขอโทษหรือขออภัย” และอีกฝ่ายก็กล่าวคำว่า “ให้อภัย”

7. การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงกิริยามารยาทที่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น รวมทั้งการ แสดงออกต่าง ๆ ในที่สาธารณะ เป็นสิ่งที่พึงกระทำ การให้เกียรติผู้อื่น สามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทอง เช่น การไม่พูดเสียงดังรบกวนผู้อื่น การไม่โทรศัพท์ในห้องเรียนหรือ ในที่สาธารณะ การไม่พูดหยาบคาย เป็นต้น

8. ความกตัญญู คนดี “ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” และคนดี “พระยอมมคุ้มครอง” เป็นสิ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความกตัญญู การตอบแทนพระคุณต่อบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และบุคคล ต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือเราให้เป็นคนดีและประสบผลสำเร็จในการเรียน การงาน และการดำรงชีวิตใน สังคม เป็นสิ่งที่คนไทยให้ความสำคัญอย่างมาก คนที่กตัญญูรู้คุณคนไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ก็จะมีแต่คนยก ย่องสรรเสริญ ความกตัญญู สามารถแสดงออกได้ง่าย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินทองก็คือ การไม่ ทำให้พ่อแม่ต้องเสียใจ การไม่ทำตัวให้เป็นคนที่ “เลี้ยงเสียข้าวสุก” การไม่เป็นคน “กินบนเรือน จีรคนหลังคา” การไม่ขายชาติขายแผ่นดิน การไม่ทรยศต่อบ้านเกิดเมืองนอน

วรทิพย์ มีมาก และ ชีวินทร์ ฉายาชาวลิต (2547, หน้า 50-51) ได้กล่าวอีกว่า สังคมไทย ปัจจุบันเป็นสิ่งที่มีค่าซบซ้อนสูง ในสังคมจะมีบุคคลที่มีความคิดและความเชื่อที่หลากหลาย อยู่มากมาย ดังนั้น นอกจากบุคคลจะปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามคุณธรรมข้างต้นแล้วบุคคลควร พยายามสนับสนุนและส่งเสริมบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีอีกด้วย โดยเฉพาะบุคคลใน ครอบครัวหรือญาติมิตรสหาย ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำให้พลเมืองดีมีจำนวนมากขึ้นในสังคมไทย วิธีการ สนับสนุนและส่งเสริมบุคคลอื่นให้เป็นพลเมืองดีมีดังนี้

1. การไม่ชักนำให้เดินทางผิด สังคมไทยปัจจุบันจะบูชาวัตถุนิยมว่ามีค่าเหนือกว่าจิตใจ คนที่มีเงิน ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี ความมีหน้ามีตาและเกียรติของบุคคลวัดจากจำนวนของเงิน ที่บุคคลนั้นมีอยู่ ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงพยายามแสวงหาเงินมาให้มากที่สุดโดยไม่คำนึงว่าวิธีที่ใช้ไป นั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม และสังคมจะเสียหายหรือไม่จากการกระทำของตน ความผิดที่บุคคล กระทำเพื่อให้ได้เงินมามีหลายลักษณะเช่น การค้ายาเสพติดให้โทษ การเล่นเกมพนัน การฉ้อราษฎร์ บังหลวง เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ นอกจากจะทำให้ตัวของบุคคลนั้นเสื่อมเสียแล้ว ยังมีผลทำให้ สังคมโดยรวมเสียหายตามไปด้วย เช่น การค้ายาเสพติดให้โทษจะทำให้คนไทยอีกเป็นจำนวนมากที่ ต้องติดยาเสพติด มหันตภัยของยาเสพติด นอกจากจะทำให้สุขภาพผู้เสพทรุดโทรมและถึงตายได้ แล้ว ประชาชาติยังต้องขาดกำลังแรงงานที่จะมาช่วยกันทำงานเพื่อการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเพิ่ม ปริมาณของอาชญากรรมให้เกิดขึ้นมาอีกมากมายหรือการฉ้อราษฎร์ บังหลวง ไม่เพียงแต่จะทำให้ ผู้ทุจริตหมดอนาคตถูกไล่ออกจากงานและครอบครัวของบุคคลนั้นต้องถูกคนในสังคมตราหน้าว่า เป็นคนไม่ดีตามไปด้วยเท่านั้น หากแต่ยังจะทำให้กิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกิดความเสียหายจาก การกระทำของผู้ทุจริต รวมทั้งจะทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียเงินรายได้ที่จะนำมาพัฒนาประเทศ

จำนวนมหาศาล และเสียหายพองในสายตาต่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น การแนะนำหรือชักจูงหว่านล้อมให้เห็นถึงผลเสียการกระทำดังกล่าว จะช่วยทำให้บุคคลที่หลงผิดกลับตัวกลับใจจากการกระทำ ความผิดได้

2. การส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ถ้าหากแต่ละคนเปรียบเสมือนไม้ท่อนเล็กแต่ละท่อน การหักไม้แต่ละท่อนย่อมทำได้ง่ายกว่าการหักไม้ท่อนเล็กจำนวนมากที่มารวมกัน ถ้าไม้ท่อนเล็กจำนวนนับล้าน ๆ ท่อนมาผูกรวมกัน ไม่ต้องคำนึงการหักเลย เพราะแม้แต่เพียงแต่จะโอบให้รอบก็ไม่สามารถจะทำได้แล้ว ดังนั้น สุภาษิตไทยที่ว่า “สามัคคีคือพลัง” จึงชี้ให้เห็นถึงคุณค่าที่สูงส่งของความสามัคคี ปัจจุบัน งานมีความยุ่งยากและซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นเกินกว่ากำลังคนเดียวจะทำได้ การส่งเสริมให้บุคคลเข้ามาช่วยกันทำงานด้วยความเต็มใจและตั้งใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ การส่งเสริมความสามัคคี สามารถกระทำได้หลายประการ เช่น

การจัดให้มีการร่วมประชุมหรือปรึกษากิจการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จนกระทั่งสำเร็จลุล่วง

การระดมสมองเพื่อค้นหาปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข

การสร้างทีมงาน โดยมีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะและมีการเชื่อมโยงงานที่ทำให้ประสานสอดคล้องกัน

3. การสร้างมิตรภาพ ในความเป็นมิตรที่ดีต่อกันนั้น เราต้องพยายามเข้าใจคนอื่น ก่อนที่จะเรียกร้องให้คนอื่นเข้าใจเรา นอกจากนี้ ความเข้าใจระหว่าง “เรา” และ “เขา” นั้น จะต้องเป็นความเข้าใจร่วมกันโดยมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และในการทำงานร่วมกันนั้น ทั้ง “เรา” และ “เขา” จะต้องทำแบบ “สนับสนุน และส่งเสริม” ไม่ขัดแย้งกันและมุ่งทำลายกัน

4. การให้ความกรุณา บุคคลในสังคมส่วนหนึ่งจะมีทั้งคนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะแก่ผู้ที่อ่อนแอกว่าจะถือเป็นความดีที่น่ายกย่อง เช่น การพาเด็ก คนชรา และคนตาบอดข้ามถนน นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือ อาจทำได้ในรูปของการให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการเรียนหรือครอบครัวหรือให้กำลังใจในการต่อสู้ชีวิตและการทำงานต่อไป

5. การชื่นชมบุคคล เมื่อมีการทำความดีเกิดขึ้น เช่น การพาคนเจ็บจากอุบัติเหตุไปโรงพยาบาล การเก็บของที่มีผู้ทำหล่นไว้ไปคืนเจ้าของหรือประกาศหาเจ้าของ การแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีให้กำเนิดหรือผู้มีพระคุณ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ฯลฯ การชื่นชมบุคคลที่ทำความดีเหล่านี้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้รางวัลตอบแทนความดี การประกาศยกย่องชมเชยทางสื่อมวลชน เป็นต้น จะช่วยทำให้บุคคลอื่น ๆ เห็นคุณค่าและหันมาทำความดีกันมากขึ้น ในสังคมไทยจะมีการแสดงออกถึงคุณธรรมในระดับชาติ เช่น การยกย่องบุคคลให้เป็นพลเมืองดี การยกย่องให้เป็นแม่ดีเด่น การยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ เป็นต้น

6. การแสดงความไม่ลำเอียง ความลำเอียงที่สำคัญมี 4 ประการคือ ความลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ความลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน ความลำเอียงเพราะ โง่เขลา ความลำเอียงเพราะกลัวหรือเห็นใจกัน ซึ่งสิ่งนี้จะก่อปัญหา มาก เพราะถ้าคนเห็นว่า การปฏิบัติแบบนี้ทำให้ได้ดี คนก็จะปฏิบัติตามและจะนำไปสู่ความวุ่นวายในสังคมได้ ดังนั้น การแสดงความไม่ลำเอียง จึงมีความสำคัญมาก

ธนสวรรค์ เจริญเมือง (2548) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมือง โดยสรุปซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. การมีความมุ่งมั่นอย่างสูงที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่กลัวความยากลำบาก ทุ่มเทเพื่อบรรลุเป้าหมาย ความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าเพื่อผู้อื่น เพื่อความดีงาม หรือเพื่อความเป็นธรรม ที่ชีวิตหนึ่งพึงได้รับจากรัฐ
2. ความมุ่งมั่นที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อผู้อื่น ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวหรือเรื่องคนเพียงบางคนเป็นการทุ่มเทที่บางครั้งอาจจะต้องสละชีวิตของตนเอง
3. การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่แยกออกจากบริบททางสังคมที่ห้อมล้อมตนเองอยู่ กล่าวคือการดำรงชีวิตอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และกับปัจจัยที่อยู่ล้อมรอบทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองและสิ่งแวดล้อม

ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา ได้ให้ความหมายคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี คือ เป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ในความหมายต่อไปนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 189) คือ

คนดี คือคนที่มีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิหน้าที่ผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ

คนเก่ง คือ คนที่มีสมรรถภาพสูง คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้เป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี ความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่คน สังคม และประเทศชาติได้

คนมีความสุข คือ คนที่มีสุขภาพดี ทั้งกาย และใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อสรรพสิ่ง มีอิสรภาพปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ และเพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดี

ตามคุณลักษณะข้างต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาเด็กตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ กระบวนการจัดการเรียนรู้จึงต้องเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมที่เรียกว่าบูรณาการ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีหลักการสำคัญคือเป็นกระบวนการทางปัญญาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเรียนรู้อย่างมีความสุขเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ บูรณาการสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจ ทันสมัยตามสภาพจริง เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริง นำไปใช้ประโยชน์ได้เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

ศิริวิทย์ กุลโรจน์ภัทร (2537, หน้า 43) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมที่เป็นพลเมืองดีว่าหมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่เป็นไปตามกฎระเบียบทางสังคมและทางศาสนา รวมทั้งมีความรวมทั้งมีความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ของตน ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538, หน้า 118) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของพลเมืองดีว่า หมายถึง พฤติกรรมซื่อสัตย์ พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผู้ที่มีพฤติกรรมลักษณะนี้จะเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายบ้านเมือง ไม่ประพฤติผิดกฎระเบียบของสังคม เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า ยึดถือกฎเกณฑ์ และเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มุ่งอนาคต คือ การคาดการณ์ไกล อดได้รอได้ มีจิตแกร่ง มีสุขภาพจิตดี มีความ วิตกกังวลน้อย มีสติปัญญาสูงกว่า และมีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรม โดยสรุปแล้ว พฤติกรรมที่เป็นพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่ทำตามที่ทำตามกฎหมาย กฎระเบียบของสังคม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อบทบาทที่บุคคลนั้นปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เป็นการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยึดหลักในศาสนาที่ตนนับถือ จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดำรงในการประพฤติ ปฏิบัติ หรือการกระทำในทางที่ดีเพื่อที่จะส่งต่อความสุขให้กับตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

คณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 11-13) ได้ให้ความหมายของพลเมืองดี และคุณลักษณะของพลเมืองดีไว้ดังนี้

พลเมืองดี คือ สมาชิก ในสังคมที่ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เหมาะสม ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ นักเรียนในฐานะเป็นพลเมืองของสังคมควรปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อเป็นพลเมืองดีของสังคม และร่วมพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

คุณลักษณะของพลเมืองดี บุคคลที่เป็นพลเมืองดีของสังคมประชาธิปไตยจะต้องปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมและทำตนให้เป็นแบบอย่างของสมาชิกคนอื่นในสังคม คุณลักษณะของพลเมืองดีมีดังนี้

ภาพ 2 คุณลักษณะของพลเมืองดี

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมไทยที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้สังคมสงบสุข ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาและเจริญก้าวหน้า (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 11-13)

การศึกษาความเป็นพลเมืองดี

ปัจจุบันกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง - ศิลธรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นการจัดการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง - ศิลธรรม เพื่อสร้างพลเมืองให้เป็นพลเมืองดีตามคุณสมบัติที่รัฐต้องการเน้น เช่น ในช่วงสมัยที่รัฐต้องการพัฒนาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจก็จะสร้างพลเมืองของประเทศให้เป็นคนขยันหมั่นเพียรและตั้งใจทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง ทั้งระบบการศึกษาและระบบสังคมก็จะอบรมสั่งสอนนักเรียนและบุตรหลานให้เห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อให้เป็นคนขยันขันแข็ง ระบบการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนก็จะสร้าง ค่านิยมในลักษณะนี้ได้แก่คนในสังคม เช่น ในสมัยหนึ่งที่รัฐบาลต้องการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ โดยนอกจากจะเน้นการปลูกฝังคุณลักษณะของการเป็นคนรัก

การทำงานให้นักเรียนแล้ว ยังเผยแพร่คำขวัญ “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” ทางสื่อมวลชนอย่างแข็งขันทำให้คนในสังคมไทยในช่วงนั้นเกิดค่านิยมที่ดีต่อการทำงานเพิ่มขึ้น

ปัจจุบันแนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นพลเมืองดีจะเน้นที่การให้ความสำคัญต่อสิทธิของคนทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยลดการควบคุมของรัฐ เน้นให้แต่ละคนในสังคมความสามารถในการคิด การตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ โดยการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี (Civic Education) หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อสร้างคุณลักษณะของพลเมืองที่เหมาะสมสำหรับสังคมนั้น ๆ หรือ ที่สังคมนั้น ๆ คาดหวัง เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการปกครองตนเองซึ่งผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ สติปัญญา เพื่อที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการของสาธารณะได้และต้องพัฒนาทักษะในการใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่คุณค่าความสามารถในการมองปัญหา ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับเรื่องของการเป็นพลเมือง จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่มีประสิทธิภาพขึ้นจริงได้ (Bohmuller อ้างอิงจากเลิศชาย ศิริชัย, 2542, 118) โดยที่หลายฝ่ายในสังคมสามารถที่จะสร้างโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนี้ได้ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน กลุ่มสมัครใจ สื่อ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่สังคมคาดหวังว่าจะทำหน้าที่ได้มาก ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของยูเนสโก (UNESCO อ้างอิงจากกฤตยา อชวณิชกุล, 2542, 120) พบว่า การบูรณาการการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองเข้าไปสู่กิจกรรมทั้งหมดของโรงเรียน คือ ยุทธวิธีพื้นฐานที่จะทำให้บรรลุจุดหมายมากที่สุด คือ โรงเรียนจะต้องอาศัยกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งหมด ให้มีส่วนต่อการปลูกฝังความเป็นพลเมืองให้กับเด็ก แต่ผลการศึกษาก็ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการดังกล่าวจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดรายวิชาหรือกลุ่มวิชาการกำหนดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองไว้ในหลักสูตรให้แยกออกมาต่างหากอย่างชัดเจนพร้อม ๆ กับการสนับสนุนจากรายวิชากลุ่มอื่น ๆ ด้วย ที่ต้องแยกรายวิชาหรือกลุ่มวิชาออกมาโดยเฉพาะก็เพราะพบว่า ถ้าการบูรณาการเพื่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีจะเกิดความเจือจาง ไม่ชัดเจนและมีรูปร่างไม่แน่นอน นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ครูในรายวิชาอื่น ๆ อาจจะไม่นัดที่จะสอนเรื่องนี้ ทั้งยังพบว่าจะทำให้เกิดความไม่เชื่อมโยงสอดคล้องกันระหว่างส่วนย่อยต่าง ๆ ซึ่งต้องดำเนินการสอนโดยหลายฝ่ายดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีรายวิชาหรือกลุ่มวิชาที่เป็นแกนหลักไว้ และจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนปฏิบัติจริง โดยการใช้กิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ร่วมกับชุมชนในการทำงาน เช่น การพัฒนาชุมชน การเคารพข้อตกลงในชุมชน การร่วมกันรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือการให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, หน้า187-188)

องค์ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนและพลเมืองอาเซียน

ความเป็นมาของอาเซียน

ฝ่ายวิชาการปัญญาชน (2555, หน้า 10 – 16) ได้เรียบเรียงประวัติความเป็นมาของอาเซียนไว้ดังนี้ ในปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาตลอดช่วงระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ได้มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประเทศไทยเป็น “บ้านเกิด” ของอาเซียนด้วยความคิดริเริ่มและร่วมก่อตั้งโดย ดร.ถนัด คอมันตร์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ทำให้ไทยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือของอาเซียนให้มีความคืบหน้ามาโดยตลอด

ย้อนกลับไปในเดือนมกราคม พ.ศ. 2504 สมาคมอาสา (Association of South Asia) ได้เกิดขึ้นก่อนประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2510 ขณะนั้นก่อนชาประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2510 ดังกล่าว ขณะนั้นสมาคมอาสานับเป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีจุดเริ่มต้นที่ประเทศไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ได้ร่วมกันจัดตั้งเพื่อการร่วมมือกันทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ดำเนินการไปได้เพียง 2 ปี ก็ต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากความผกผันทางการเมืองระหว่างประเทศอินโดนีเซียและประเทศมาเลเซีย จนเมื่อมีการฟื้นฟูสัมพันธภาพทางการทูตระหว่างสองประเทศ จึงได้มีการแสวงหาหนทางความร่วมมือกันอีกครั้ง

มาในครั้งนี้ได้ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนใต้ขึ้นในปี พ.ศ. 2510 อย่างไรก็ตามยังมีเหตุการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เกิดความตึงเครียดขึ้นอีก เพราะเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามเย็น ระหว่างประเทศที่สนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยม ประชาธิปไตยกับประเทศที่ยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์

ขณะเดียวกันความขัดแย้งเรื่องของดินแดนระหว่างประเทศในภูมิภาคอีกด้วย คือ เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างมลายาและฟิลิปปินส์ ในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนซาบาห์และซาราวัก รวมทั้งการที่สิงคโปร์แยกตัวออกจากมลายา ทำให้หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค

ประเทศไทยในขณะนั้นมี ดร.ถนัด คอมันตร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้มีบทบาทสำคัญในการเดินทางไปเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างประเทศเพื่อนบ้านทั้ง ฟิลิปปินส์และมลายา รวมทั้งได้เชิญให้รัฐมนตรีต่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันอีก 4 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ มาหารือร่วมมือกันที่แหลมแท่น จังหวัดชลบุรี

อันนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพ เพื่อก่อตั้งอาเซียน ที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ไทยจึงถือเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งและเป็น “บ้านเกิด” ของอาเซียน อาเซียนใต้

ขยายสมาชิกภาพขึ้นมาเป็นลำดับ โดยบรูไนได้เข้าเป็นสมาชิกเป็นประเทศที่ 6 ในปี 2527 และภายหลังเมื่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เหลืออีก 4 ประเทศ คือ เวียดนาม ลาว พม่า และ กัมพูชา ได้ทยอยกันเข้าเป็นสมาชิกจนครบ 10 ประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2542

นับเป็นก้าวสำคัญที่ไทยได้มีบทบาทเชื่อมโยงประเทศที่ตั้งอยู่บนภาคพื้นทวีปและประเทศที่เป็นหมู่เกาะทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลาง ถึงแม้ว่า “ปฏิญญากรุงเทพ” ในขณะนั้นจะไม่ได้ระบุถึงความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง โดยกล่าวถึงเพียงความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา การเกษตร อุตสาหกรรม การส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค

แต่อาเซียนได้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างประเทศในภูมิภาค ลดความหวาดระแวงและช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและที่สำคัญ ไทยได้เป็นแกนนำร่วมกับอินโดนีเซียและประเทศสมาชิกอาเซียนดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหา กัมพูชา รวมทั้งความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีนจนประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

และช่วยเสริมสร้างสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อไทยซึ่งเป็นประเทศด่านหน้า รวมทั้งประเทศไทยที่มีอดีตนายกรัฐมนตรี อานันท์ ปันยารชุน ผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนให้มีความคืบหน้า โดยการริเริ่มให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ ASEAN Free Trade Area (AFTA) ขึ้นเมื่อปี 2535

โดยตกลงที่จะลดภาษีศุลกากรระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 – 5 ในเวลา 15 ปี ซึ่งต่อมาได้ลดเวลาลงเหลือ 10 ปี โดยประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศ ได้ดำเนินการแล้วเสร็จในปี 2546 ในขณะที่ประเทศสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2551

ในปัจจุบันเกี่ยวกับการเมืองการเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของประเทศในภูมิภาคใกล้เคียง คือ จีนและอินเดีย รวมทั้งแนวโน้มการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ตลอดจนปัญหาท้าทายความมั่นคงในรูปแบบใหม่ เช่น โรคระบาด การก่อการร้าย ยาเสพติด การข้ามชายฝั่ง สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ ทำให้อาเซียนจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ รวมทั้งเพื่อจัดการกับปัญหาท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามบทบาทของ “ปฏิญญากรุงเทพ” ที่ก่อตั้งอาเซียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2510 ได้ระบุ วิสัยทัศน์และวางรากฐานสำหรับการรวมตัวเป็นประชาคมของอาเซียนตั้งแต่แรกเริ่ม แต่โดยที่ สถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาคในขณะนั้น ไม่เอื้ออำนวยเนื่องจากอยู่ในยุคสงครามเย็นทำให้ แนวคิดเรื่องบูรณาการในภูมิภาคจึงไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง

แต่พอมาถึงยุคที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง ประเทศในภูมิภาคจึงสามารถหันหน้าเข้าหากันและ ร่วมมือกันมากขึ้น ส่งผลให้แนวคิดที่จะมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีก ครั้งหนึ่ง โดยอาจกล่าวได้ว่า ข้อริเริ่มของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ในการจัดตั้ง เขตการค้าเสรีอาเซียนนับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการรวมตัวเป็นประชาคมของอาเซียน โดยเริ่มจาก เสถียรภาพเศรษฐกิจ

ต่อมาได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนที่บาหลี เมื่อปี พ.ศ. 2546 ได้แสดงเจตนารมณ์ ร่วมกันที่จะสร้างประชาคมอาเซียน โดยมีการจัดทำแผนงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังกล่าวนำมาสู่การจัดทำกฎบัตรอาเซียน เพื่อวางกรอบทางกฎหมายและ โครงสร้างองค์กรของ อาเซียนทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีกฎกติกาในการทำงานมีประสิทธิภาพ และเป็นองค์กรเพื่อ ประชาชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้กฎบัตรอาเซียนได้เริ่มมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็น ช่วงเวลาเดียวกับที่ประเทศไทยได้เข้าดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ได้รับรองปฏิญญาชะอำ อำเภอดำรงวิญญูว่าด้วยแผนงานสำหรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในทั้ง 3 เสถียรภาพ คือ ประชาคมการเมือง ความ มั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจและประชาคมสังคมและวัฒนธรรม เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ดังที่เป็นกระแสทั่วไปในประเทศไทยและเกิดขึ้นไป ทั่วภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอันดับถัดไป

เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่สำคัญของอาเซียน

เป้าหมายของอาเซียน

ในปัจจุบันโลกเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ทั้งทางเศรษฐกิจและวิวัฒนาการ เหล่าผู้นำของ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน เพื่อ แสดงความเห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน และมีการประกาศใช้กฎบัตรอาเซียนขึ้น โดยมี แบบอย่างมาจากสหภาพยุโรป ซึ่งการจัดตั้งครั้งนี้จะทำให้อาเซียนรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือ ประชาคมเดียวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และมีศักยภาพในการ แข่งขัน โดยหวังว่าจะเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการได้ในปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป (นิคม ชาวเรือ, 2555, หน้า 8)

ฝ่ายวิชาการปัญญาชน (2555, หน้า 8) ได้เรียบเรียงเป้าหมายของกลุ่มอาเซียนก็คือ จัดตั้งสมาคมความร่วมมือกันในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก และการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงในพื้นที่และเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติ ของระดับภูมิภาคของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย

วิทย์ บัณฑิต (2554, หน้า 43–47) ได้เรียบเรียงในหนังสือ “รู้จักประชาคมอาเซียน” ไว้ว่า ในการรวมตัวก่อตั้งเป็นประชาคมอาเซียนนั้น มีการแบ่งเป็นประชาคมต่าง ๆ อีก 3 ประชาคม ซึ่งมักเรียกกันง่าย ๆ ว่าเสาหลัก 3 เสา มีบทบาทสำคัญในการนำพาประชาคมอาเซียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เสาหลักสามเสาดังกล่าวมีดังนี้

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community-APSC)

ประชาคมอาเซียนมุ่งส่งเสริมความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคง เพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศไทยในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งโดยสันติวิธี เพื่อรองรับการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประเทศสมาชิกได้ร่วมจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political – Security Community Blueprint) คือ

1.1 การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะสร้างความเข้าใจร่วมกันในระบบสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล เป็นต้น

1.2 ส่งเสริมความมั่นคงสำหรับประชาชน เสริมสร้างมาตรการในความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ไม่มีความหวาดระแวง ระวังข้อพิพาทโดยสันติเพื่อป้องกันสงครามที่จะเกิดขึ้นในภูมิภาค นอกจากนี้ ยังขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้านภัยคุกคามแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรข้ามชาติ ยาเสพติด การค้ามนุษย์ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

1.3 การมีพลวัติและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก กำหนดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างบทบาทของประชาคมอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น กรอบอาเซียนบวกสาม (ASEAN+3) กับจีน ญี่ปุ่น เกาหลี จัดให้มีการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community-AEC)

มีเป้าหมายคือ ประชาคมอาเซียนมีตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งเป็นแผนงาน บูรณาการการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ

2.1 การตลาดและฐานการผลิตเดียว โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี รวมทั้งการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น กำหนดเป้าหมายเวลาที่จะค่อย ๆ ลดหรือยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภายในสำหรับประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศ และเปิดเสรีการลงทุนภายในปี พ.ศ. 2553 เปิดตลาดภาคบริการและเปิดเสรีการลงทุน ภายในปี พ.ศ. 2558

2.2 การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียนโดยให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน)

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก

2.4 การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก ประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภูมิภาคอื่น เพื่อเกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต จัดจำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก เป็นต้น

3. ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio – Cultural Community – ASCC)

เป้าหมายคือส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากรในกลุ่มประเทศสมาชิก มีการกินดีอยู่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว มีการจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่

3.1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development)

3.2 การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)

3.3 สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice Rights)

3.4 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3.5 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity)

3.6 การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

วัตถุประสงค์ของอาเซียน

ฝ่ายวิชาการเอ็กซ์เพอร์เน็ท (2555, หน้า 9) ได้เรียบเรียงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอาเซียนไว้ดังนี้ อาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ซึ่งมีการลงนามของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่เป็นสมาชิกก่อตั้ง 5 ประเทศ ณ วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยมีวัตถุประสงค์ตามปฏิญญากรุงเทพฯ 7 ประการดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ส่งเสริมการมีเสถียรภาพ สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค
3. ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และด้านการบริหาร
4. ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันในการฝึกอบรมและการวิจัย
5. ส่งเสริมความร่วมมือในด้านการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมการค้า การคมนาคม การสื่อสาร และการปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต
6. ส่งเสริมการมีหลักสูตรการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
7. ร่วมมือกับองค์การระดับภูมิภาคและองค์การระหว่างประเทศ

จากสมาคมอาเซียนสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ความเป็นมาเกี่ยวกับการการนำพาสมาคมอาเซียนสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ทัศนวิสัยปฏิญญากรุงเทพฯ (2555, หน้า 16-21) ได้เรียบเรียงว่า ในปี พ.ศ. 2540 ตัวแทนของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ มีความเห็นตรงกันว่า ควรจะผลักดันสมาคมอาเซียนให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มอำนาจให้กับภูมิภาคมากขึ้น เพื่อรับมือกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่าง ๆ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานและมีข้อกำหนดที่ชัดเจน

และในปี พ.ศ. 2546 ระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 9 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ร่วมมือกันลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน หรือข้อตกลงบาหลี 2 ซึ่งเห็นชอบให้มีการวางแผนจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community:AC)” ให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2563 และภายหลังได้เลื่อนระยะเวลาให้เร็วขึ้นเป็นปี พ.ศ. 2558

การเปลี่ยนสถานะจากสมาคมไปสู่การเป็นประชาคมถือเป็นอีกก้าวหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร เนื่องจากการสร้างความร่วมมือระหว่างกันให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เช่น ทำลายกำแพงที่กั้นระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อให้สามารถเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน การลงทุน และแรงงานได้อย่างเสรี เสริมสร้างความกลมเกลียวและการเป็นหนึ่งเดียวกันของประเทศสมาชิก

ผู้นำอาเซียนได้วางรากฐานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการก่อตั้งประชาคมอาเซียน โดยอาศัยความร่วมมือกัน 3 ประการ หรือที่เรียกว่า 3 เสาหลัก คือ

1. ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน

(ASEAN Political-Security Community: APSC)

เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมืองให้กับประเทศสมาชิก เน้นการเคารพและอธิปไตยของประเทศสมาชิก กลุ่มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และที่สำคัญคือ ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาหารือกันโดยสันติวิธีและปลอดภัยอาวุธนิวเคลียร์ เพื่อเป็นการสร้างเสรีภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ

1.1 สร้างบรรทัดฐานและค่านิยมทางการเมืองร่วมกัน กำหนดกฎเกณฑ์และหลักในการพัฒนาประเทศสมาชิกให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.2 สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ระวังข้อพิพาทต่าง ๆ โดยสันติวิธี และพร้อมรับมือกับปัญหารูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในยุค โลกาภิวัตน์ เช่น การก่อการร้ายข้ามชาติ การค้ามนุษย์ เป็นต้น

1.3 มีปฏิสัมพันธ์กับประเทศนอกภูมิภาค เพื่อสร้างบทบาทของประชาคมอาเซียนในเผยแพร่ออกไปสู่สายตาของนานาชาติ

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

(ASEAN Economic Community:AEC)

เป็นการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในภูมิภาคให้ดีขึ้น จัดปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำกันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการที่ถูกกำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานหรือ AEC Blueprint คือ

2.1 การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน การลงทุน และแรงงานได้อย่างเสรีระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อให้อาเซียนมีฐานการผลิตร่วมกันและเป็นฐานการผลิตขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยลดปัญหาการว่างงานและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร

2.2 เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้กับอาเซียน โดยส่งเสริมนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายด้านภาษี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

2.3 ลดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเท่าเทียม

2.4 ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาเซียนให้เข้ากับประชาคมโลก หรือเชื่อมโยงเศรษฐกิจในภูมิภาคให้เข้ากับเศรษฐกิจโลก

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

(ASEAN Socio-Cultural Community ASCC)

เป็นการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นในสังคม ขจัดปัญหาความไม่เท่าเทียมและความแตกต่างกันทางเชื้อชาติของประเทศสมาชิก ยกกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาด้านการศึกษา ปราบปรามยาเสพติด เป็นสังคมที่เอาใจใส่ต่อกัน รวมถึงใส่ใจในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยได้กำหนดแผนงานสำหรับจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนไว้ 6 ประการ คือ

3.1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development) โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการศึกษา

3.2 การคุ้มครองและสวัสดิการทางสังคม (Social Welfare and Protection) ขจัดปัญหาความยากจนใส่ใจในสุขภาพของประชาชน ป้องกันโรคติดต่อและโรคระบาด รวมถึงต่อต้านยาเสพติดและพร้อมรับมือกับภัยพิบัติต่าง ๆ

3.3 การเคารพสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) การคุ้มครองสิทธิสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ และแรงงานที่มีการโยกย้ายถิ่นฐาน

3.4 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Ensuring Environmental Sustainability) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการจัดการปัญหามลพิษที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

3.5 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity) ส่งเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ซึ่งกันและกัน ท่ามกลางความหลากหลายของประเทศสมาชิก

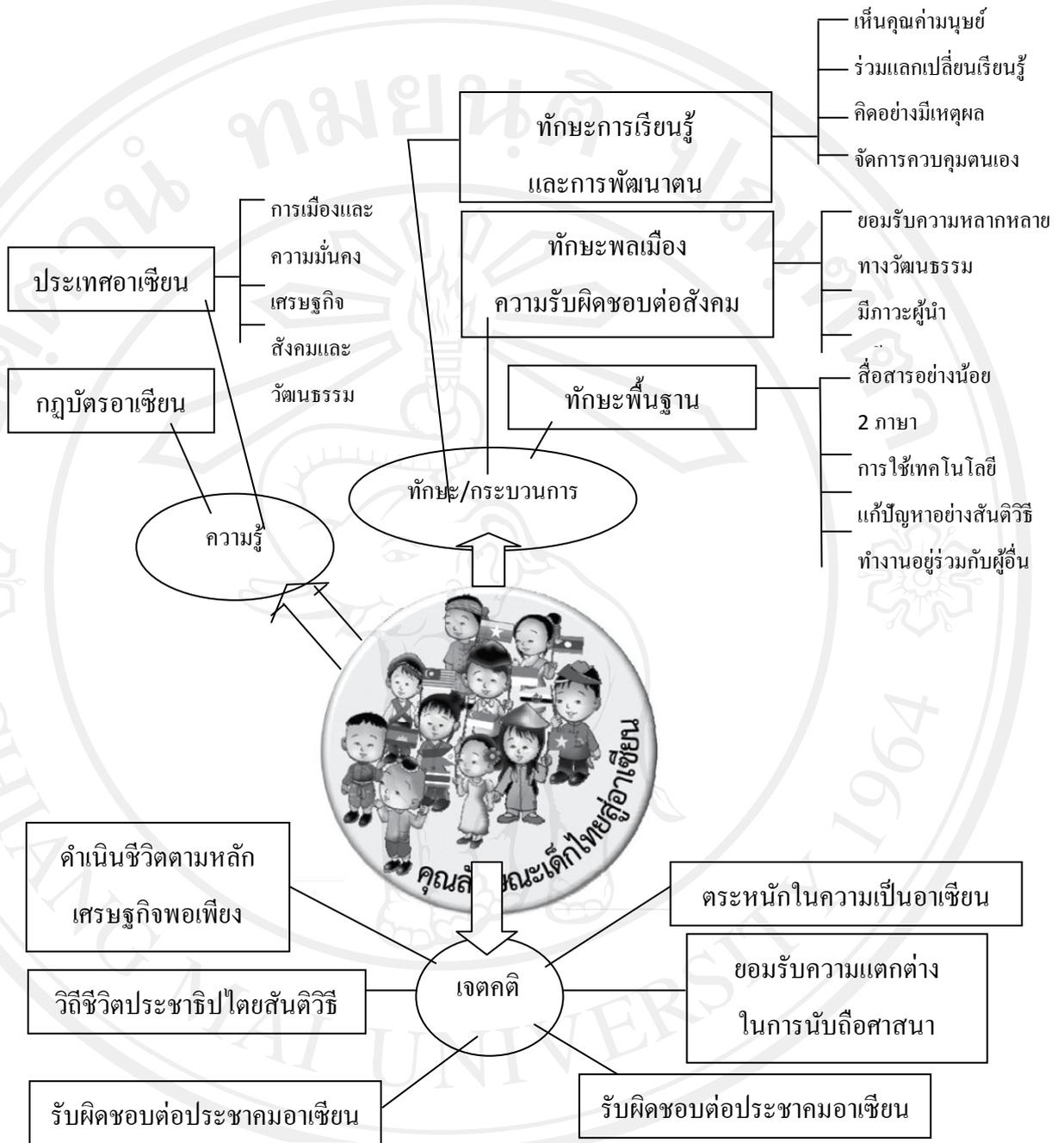
3.6 การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap) ให้ความช่วยเหลือกับประเทศสมาชิก เพื่อให้สามารถพัฒนาไปพร้อม ๆ กันได้

การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนทำให้ความเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้านรวมทั้งด้านที่สำคัญคือ ด้านการศึกษา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554, หน้า 80) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่อาจแยกกันได้เด็ดขาดว่าเป็นยุคอดีต ยุคปัจจุบัน และยุคอนาคต แต่จะมีลักษณะที่คาบเกี่ยว และมีความสัมพันธ์ต่อกันเสมือนอยู่บนเส้นตรงเดียวกัน กระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ที่เราคาดหมายว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตก็เช่นกันอาจมีกระแสหลักอยู่หลายประเด็นที่เกิดขึ้นมาในอดีตแล้วดำเนินสืบต่อมาในปัจจุบันและอาจส่งผลไปในอนาคตก็เป็นได้ หรืออาจเป็นปัญหากระแสหลักที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใหม่ในอนาคตก็เป็นได้ ทั้งนี้ประเด็นอุปสรรคด้านการศึกษาของไทยในอนาคต อาจจะต้องมีการปรับพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นมาอาเซียน อีกทั้งอุปสรรคด้านภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่นก็นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่กระบวนการศึกษาไทยต้องพัฒนาให้เข้ากับหลักสูตร และปรับให้ทันกับทิศทางการเคลื่อนตัวของประชาคมอาเซียน

คุณลักษณะเด็กไทยในอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเตรียมการและดำเนินการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานทูตมหาวิทยาลัยภาครัฐและเอกชนร่วมกำหนดคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน ดังรายละเอียดแผนภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพ 2 คุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 5) กล่าวถึง คุณลักษณะของเด็กไทยในประชาคมอาเซียน

กำหนดเป็นลักษณะ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้

1.1 มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ

วัฒนธรรม

1.2 มีความรู้เกี่ยวกับกฎบัตรอาเซียน

2. ด้านทักษะ/กระบวนการ

2.1 ทักษะพื้นฐาน

2.1.1 สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา (ภาษาอังกฤษ และภาษาประเทศในอาเซียนอีกอย่างน้อย 1 ภาษา)

2.1.2 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์

2.1.3 มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี

2.1.4 มีความสามารถในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2.2 ทักษะพลเมือง/ความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2.1 เคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2.2.2 มีภาวะผู้นำ

2.2.3 เห็นปัญหาสังคมและลงมือทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

2.3 ทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตน

2.3.1 เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

2.3.2 มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.3.3 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีวิธีคิดอย่างถูกต้อง

2.3.4 มีความสามารถในการจัดการ/ควบคุมตนเอง

3. ด้านเจตคติ

3.1 มีความภูมิใจในความเป็นไทย/ความเป็นอาเซียน

3.2 ร่วมกันรับผิดชอบต่อประชาคมอาเซียน

3.3 มีความตระหนักในความเป็นอาเซียน

3.4 มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล สันติวิธี/สันติธรรม

3.5 ยอมรับความแตกต่างในการนับถือศาสนา

3.6 ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จึงสรุปได้ว่าพลเมืองดีอาเซียนจึงเป็นคนที่มีความรู้และมีคุณลักษณะที่มีทักษะ และเจตคติการดำเนินชีวิตที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คุณลักษณะของพลเมืองดีอาเซียนประกอบด้วย การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ทำงานอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การแสดงออกถึงมารยาทไทยและมารยาททางสังคมได้อย่างเหมาะสมถูกต้องกาลเทศะ การปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัว และชุมชน และการรู้จักวิธีแก้ปัญหาอย่างสันติ

บริบทโรงเรียนวัดนาเอี้ยง

ประวัติย่อโรงเรียน

โรงเรียนวัดนาเอี้ยง ตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2485 โดยใช้สถานที่ข้างวัดนาเอี้ยง ทางทิศตะวันตก ต่อมา พ.ศ. 2487 ได้ย้ายไปเรียนที่ศาลาบาตรวัดศรีดอน ไชย (นาแ่ง) เป็นเวลา 9 ปี พ.ศ. 2494 ได้ย้ายไปสร้างอาคารเรียนในที่ดินของ นายต้น วงศ์เรือง ซึ่งได้บริจาค มีพื้นที่ 3 งานเศษ และ พ.ศ. 2507 ได้ย้ายมาที่ปัจจุบัน โดยมีนายปั้น จัดผาบ (ผู้ใหญ่บ้าน) ได้บริจาคที่ดิน 8 ไร่ 2 งาน 36 ตารางวา โรงเรียนวัดนาเอี้ยง อยู่ห่างจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นระยะทางดังนี้

ระยะทางจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2	32 กม.
ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม	5 กม.
เทศบาลตำบลเสริมงาม	5.5 กม.
โรงเรียนบ้านทุ่งคำ	3 กม.
โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม	3 กม.
องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง	6 กม.

ข้อมูลนักเรียน

ในปีการศึกษา 2555 โรงเรียนวัดนาเอี้ยง มีนักเรียนทั้งหมด 59 คน เป็นนักเรียนชาย จำนวน 31 คน นักเรียนหญิง 28 คน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้รวบรวมงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี และค่านิยมที่ประพฤติดี ดังนี้

ปนัดดา ปัญญา (2551, หน้า 47 – 49) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนดาราวิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2550 ภาคเรียนที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 721 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือแบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐานด้านการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ด้านการประหยัดและออม ด้านการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ด้านการปฏิบัติตามคุณธรรมองศาสนา ด้านการมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนโดยรวมมีพฤติกรรมในการรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ โดยการปฏิบัติบ่อยๆ

ลัดดาวรรณ สุขใหญ่ (2551, หน้า 140) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง กับ อำเภอดอยสะเก็ด แสดงให้เห็นว่าการรับรู้หรือการสร้างนิสัยความเป็นพลเมืองต้องปลูกฝังตั้งแต่อายุน้อย เนื่องจากมีความกระตือรือร้นและรับรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ดีกว่าผู้ใหญ่

ชรินทร์ มั่งคั่ง (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมด้านความเป็นพลเมืองดีในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิดและมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในด้านความเป็นพลเมืองดี และศึกษาการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนสาระวิชาสังคมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในด้านความเป็นพลเมืองดี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ หนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้อง ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา จำนวน 10 คน และนักเรียนจำนวน 30 คน เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เนื้อหา แบบสัมภาษณ์สำหรับครูสังคมศึกษา และแบบสอบถามนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ และความเรียง ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะพลเมืองดีจาก 8 คุณลักษณะ ประกอบด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ชื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสำนึกสาธารณะ นักเรียนปฏิบัติมากกว่าร้อยละ 50 จำนวน 6 คุณลักษณะ คือ ชื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกสาธารณะ มีวินัย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มุ่งมั่นในการทำงาน และรักความเป็นไทย ในส่วนอีก 2 คุณลักษณะ คือ ใฝ่เรียนรู้ และอยู่อย่างพอเพียง นักเรียนปฏิบัติได้น้อยกว่าร้อยละ 50

ชญาภา ประเสริฐศรี (2555) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยการอาชีพบัว จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยการอาชีพบัว จังหวัดน่าน และศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมให้ดีขึ้น ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 166 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามและแบบสังเกต แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนแบบสังเกตใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมากยกเว้นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนาอยู่ในระดับดี และพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยจากแบบสอบถามและแบบสังเกตคือ พฤติกรรมค่านิยม พฤติกรรมจริยธรรมต่อตนเอง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา ส่วน พฤติกรรมจริยธรรมต่อตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมากและพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยจากแบบสอบถาม คือ ด้านทาง

ความมีเหตุผล ด้านทางกาย ด้านทางใจ และด้านทางวาจา แบบสังเกต อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนพฤติกรรมเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัจจะและรักษาความจริง รองลงมา ด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเอง และด้านการไม่หมกมุ่นในกามคุณ แบบสังเกตอยู่ในระดับพอใช้ และพฤติกรรมค่านิยมโดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมากและพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย จากแบบสอบถาม คือ ด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รองลงมาด้านความกตัญญูและด้านความสามัคคี แบบสังเกตอยู่ในระดับดี

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่าการรับรู้ความเป็นพลเมืองดีโดยการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของระเบียบสังคมนั้น โดยส่วนใหญ่นักเรียนจะปฏิบัติได้ดี โดยเฉพาะนักเรียนในระดับเริ่มต้นของการศึกษาจะกระตือรือร้นในการปฏิบัติมากกว่าในนักเรียนระดับที่สูงขึ้น การปลูกฝังสิ่งที่ดีงามตั้งแต่อายุน้อย ๆ จะทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีมีคุณสมบัติอย่างที่ตั้งความต้องการ มีคุณภาพต่อการพัฒนาสังคมอย่างก้าวหน้าและยั่งยืน